

Úr Mondli:

Svensk vitjan í Havn í 1863

Fyrsta nummarið av blaðnum »Mondul«, sum Føroya Fornminnissavn gevur út, er útkomið. Sum vant eru fleiri áhugaverdar greinar m.a. um útgrevstur í Sandavági og í Leirvík.

Eisini er týðing av parti av dagbókini hjá svenska herflotavirmanninum Govert Adolph Indebetou, sum vitjaði á Havnini í 1863 við fregattini Eugenie.

Vit loyva okkum at endurprenta hesa týðing við tekningum úr dagbókini hjá svianum.

*Fregatten Eugénies
Lustfærdur
under forsomnaren år 1863.
Retraktat från höjstgenötten
af G. Ad. Indebetou.*

Govert Adolph Indebetou

**svensk
vitjan
í Havn
í 1863**

Svenski herflotavirmannurin (Kommandörkapten) Govert Adolph Indebetou (1807-91) var í bæði svenskar og preussiskari tænastu, og tók lut í mongum rannsóknarferðum. Hann plagdi at skriva dagbók, sum hann eisini teknaði og málaði í. Ferðabók hansara »Resa till Levanten med ångkorvetten »Danzig« år 1854» — hetta var, tá hann var í preussiskari tænastu — varð givin út í 1952. Bókin er skrydd við einføldum naivistiskum tekningum og vatnlitsmyndum, ið eru væl samansettar í litunum. Meðan hann tænti í

svensku herflotahavnini Karlskrona, lærði hann ungur sjómenn at tekna og lavera í heimi sínum um kvöldarnar.

Á eini ferð við fregattini »Eugenie« summarið 1863 leggur hann at í Føroyum. Hendan herflotavitjan má hava sett sín dám á tann litla Havnarby, tí manningin taldi 344 mans, sum í heila viku gingu og válaðu í Havnar gøtum.

Ein ættarmaður Indebetou, Otto von Fieandt, ið nú, stórthundrað ár seinni, vitjaði í Føroyum sum ferðamaður — hetta var í fjór summar — eigur dagbókina frá ferðini. Hann vitjaði inn á gólvið á

Fornminnissavninum, og var so beinasamur at læna okkum hetta forvitnisliga tilfar. Ymiskt av tí, Indebetou hevur givið gætur í hesum fjarshotnu oyggjum, hevur áhuga í dag, og kann gera ta mynd, vit hava av einum gomlum vanabundnum smábýarsamfelag, enn meira fullfiggjaða. Hetta er stutt eftir, at einahandilin var avtíkin. Tann stóra broytingartíðin, — við handilsskapi, fiskavirking og sigling, ið skuldi eyðkenna restina av öldini, er ikki rættiliga komin enn.

Dagbókin

»Eugenie« kemur norðanifr. Indebetou sigur seg koma úr »Ishavet«. Til tess at lýsa, hvussu har er vorðið, tekur hann til svenska skaldið Tegnér:

*Varest intet väsen andats
alltsen skapardagen*

*randats.
Liv ej rör sig, växt ej gror.
Tystnan här hos döden
bor.*

»Og undir slíkum umstøðum er ikki so lætt at læa sjálvur ella lokka onnur til tað. Hóast hetta er 2. juli, um middagsleitið, er ikki heitari á dekkinum enn 10°, umenn sólin sær. Skipið hevur goða ferð í friska lotinum, atlantiska havaldan ger, at eg má krækja meg fastan í chatlloði, tá eg skrivi, og varmin í kahúttini fæst ikki upp um 15°. Tað er ræðuliga keðiligt at sigla á einum havi, har ein er fullvisur í ikki at fáa eyga á skip, og einans er saman við nokrum mäsam, ið elta Klintins loggið.

Tó — hvat er tað eg sigi? Eg havi jú høvi til at tosa við tykkum allar minar

*Hjálmarne eller hula
fita ike albetis regel
skindule heita b
eller der de som
ryggfjæder års
grubene klippene
ufeltige fjelene
smale klippkante*

*brantes, hvenest ett
tals fjöfæst, af flötta
hvitt brost
om nabo
burget af sa
der, lippa ja
gå derfra. Dette for
ned sig ud for afgrunden*

lesarar og mong onnur, og somuleiðis minnst kanska betur enn Fritz sjálvur ella seymikonan, at fødingardagur hansara er í dag. Umframt fái eg mær hvønn dag høvi til at rópa onkun av manningini inn í kahúttina og rósa honum ella liva hann upp við einum kaffimunni ella einum glasi av punsi. Soleiðis fái eg hóast alt tosað við onnur.

Fornorrønar máleivdir

Men hvat eru hetta fyrilognar tálmyndir, ið tunga skýferðin í vestri skapar? Tað er eins og høgir skuggar við týðilugum rondum til báðar síður renna saman við samdrigna loftið í erva — glampandi brot úr fornaldarsøgum. Og nú er hetta ikki einans »edlir skuggar, virðiligr fedrar« — uttan hetta er land, ella tað, ið eftir er av einum landi, sum forfedrar okkara vitjaðu eina tíð, tá teir, uttan kumpass, uttan dekk í skipum sínum og uttan siglingartól leitaðu til Vinlands, hundravis av árum aðrenn Christoval Colon slapp at læna tey bæði smáu trækupini frá Isabellu drottning at finna Amerika við. Hetta eru nú Føroyar, sum eg havi fingið um um at »gå í sikte av och där anka om omständigheterna foranleda».

Eins og mangir aðrir ferðamenn hevur Indebetou sína hugsan um heitið á oyggjunum, nevnið ymsar móguleikar, men tað lata vit fara í hesum sambandi.

Til Føroya 4. juli

»3. juli, beint eftir middag, dagaðu Føroya norðastu drangar og stakkar fram eins og súlur. Men av tí at eitt tál lá yvir sjónum, sýnið var ringt og ættin skiftandi, mátti eg skák-sigla á ymsar bøgir, uttan altíð at kunna siggja oyggjarnar. Fugloy, Svinoy, Borðoy, Eysturoy og Nólsoy, sum vóru 3 svenskar sjómil burtur og forðaðu útsýninum til inn-siglingina til Tórshavn á Streymoy, ið er størsta oyggin í miðjuni. Men tá sólin setti um tiggtíðina, sóust fjallagreinar, nar so týðiliga, at eg kundi gissa mær til, hvar eg var staddur.

Eg skák-sigdi so alla náttina, heldur illa við, tí eg visti ikki, hvar eg skuldi finna ein loðs, ið kundi hjálpa mær inn millum oyggjarnar. Nú tók vestfallið seg upp, og tað mundi ikki fíra fyrir at færa eitt skjóttisiglandi skip móti lotinum. Men so sá eg ein útróðrarbát og fór at elta hann, til eg umsiðir fekk hann at koma at borði kl. hálvum sjei á morgni. Nú lá velt fyrir at koma inn móti Tórshavn. Tá vit nærkaðust, kom fjáltur á tann óvna loðsin, hann mátti uggast og eggjast til. Eg bað hann ikki hugsa um, hvussu stýrást skuldi og arbeiddast við seglunum, bara hann vildi vísa okkum á, hvar vit kundu kasta akker. Akkerið varð kastað væl uttan fyrir ta trøngu havnina, har eitt skip kravdi at vera bundið við endum í land fyrir at

kunna liggja. Tá ið eg hevði vaskað og hampað mær, latið 9 skot av til tess at heilsa »skansanum«, og umsiðir fingið svar, róði eg í land at hitta amtmannin, t.v.s. hovdingin yvir hesum 25 oyggjum við teimum 9.000 íbúgvunum. Ein litil partur av teimum dugir at skriva danskt mál, og tey tosa sínámillum »føroyskt« (islendskt?), ið hevur mong orð, ið líkjast meira svenskum enn danskum.

Móttøkuveitsla

Tað er torført at lýsa ein by, har húsinu eru stáplað upp á heygjar og ryggir við krókutum skotum ímillum, ið stundum eru alin breiðar smogur, stundum 3 alin til breiddar og eistat at vera gøtur. Summar gøtur kunnu sigast at hava breytarskapils, men so brattar eru tær, at ross munnu hava ilt við at ganga mót-brekku við byrðu. Eitt vaktarlið, ið taldi 8 mans, tók imóti mær við brúnna — t.e. á helluni, og visti mær til von Holten amtmann, ið bar seg at sum fraklendingur, hóast hann var ektaður skandinavi (betedde sig som en fransos, var en ärkskandinav). Hann hevði fingið Vasa-heiðursmerkið fyrir strandferðsluuppgerð og Norðstjørnuheiðursmerkið í sambandi við, at tollfrælsið í Oyrasundi varð stillað, hevði vakran bústað, gjørdi nógv burtur úr landshevdingatign síni og visti mær á keypmenn, sum kanska

